

Anàlisi **Jordi Torrents**

Les vísceres d'Europa

L'editorial mallorquina Ensiola publica 'Els Dukay', de Lajos Zilahy, amb traducció d'Antoni Ribera

L
A
J
O
S
Z
I
L
A
H
Y

Resulta que Lajos Zilahy (1891-1974) va néixer a l'imperi austrohongarès (Berlanga seria feliç) però en territori actualment romanès, i que es va morir a Iugoslàvia, actualment Sèrbia, després d'un exili als Estats Units per disconformitat amb el règim hongarès de postguerra. Va tenir una vida, per tant, marcada pels sotrats de les fronteres europees al llarg de dues guerres mundials. *Els Dukay*, doncs, és una novel·la marcada per aquests moviments que, durant el segle XX, han ginyolat en el continent més petit que sempre està al mig.

A primer cop d'ull, *Els Dukay* és una *grande histoire* al voltant d'una nissaga familiar, d'una aristocràcia en decadència entre els dos grans conflictes bèl·lics. També és un tractat d'història, una (re)visió antibèl·licista per criticar com una punta de baioneta es va anar enfonsant en el cor d'Europa per destruir les membranes invisibles del seu cos i l'entreteixit nerviós de delicadesa i de somni. I també és un exercici sociològic, de cruïlla entre la llibertat d'empresa i el comunisme, entre una col·lectivització utòpica i controlada per policies verd espinac i un capital privat indiferent a la misèria del treballador.

Però és més, molt més

Zilahy rebla el clau d'una història amb tocs fulletonescos, de novel·la realista (però amb l'alè de Proust al clatell) i d'amistats, traïcions i amors no correspostos shakesperians i de can Flaubert amb un toc just de sobreactuació (sí, hi ha protagonistes literaris que fan com Ava Gardner a *Mogambo*) i, sobretot, amb la presència d'un personatge que fa de fil conductor amb un diari personal. Zilahy fa metaliteratura amb un narrador omniscient que, en tercera persona, controla l'escenari i sap què és cert i què no, combinat amb el diari personal de Kristina Dukay, en primera persona, que esdevé una mena de relectura amb un punt paròdic de les grans novel·les del XIX.

La novel·la de Lajos Zilahy ens parla de la decadència de l'aristocràcia hongaresa entre les dues guerres mundials

Kristina pertany a una família de la burgesia hongaresa, emparentada amb prínceps, comtes, ducs i amb tot aquell reguitzell de residències, castells i hectàrees de terres poblades per exèrcits de servents, com la fortalesa d'Ararat, de

nom bíblic, en una vall inundada pel Danubi segles enrere. Tot i el marc històric que exposa Zilahy, aquests Dukay són una invenció, una mena d'espectres, de prototips d'una noblesa vinguda a menys enmig d'un continent sacsejat. El mateix diari de

Kristina és un exercici deliciós gairebé d'il·lusió de vida. Una noia neix en el canvi de segle (en una Hongria que Zilahy descriu intoxicada pel poder material i espiritual atorgat per invents revolucionaris com l'aeròstat i la radioactivitat gràcies a un tros de pa amb mantega), comença escrivint un horrorós poema sobre una pastoreta i acaba enamorada. També acaba sent part implicada en de les desventures de Carles d'Habsburg, primer arxiduc i després emperador casat amb una Borbó, en el que comença com una suau davallada de tot un imperi, d'una Europa que semblava endreçada i que es va transformant, amb batalles en camps allunyats, dels que prenen les decisions, amb cartes falsificades, amb desertors, amb aliances –a l'estil de “jo et dono Alsàcia i tu el nord d'Itàlia”– i amb himnes grandiloqüents.

Entre realitat i ficció

El diari que ens proposa Zilahy és gairebé un joc, una trapelleria entre la realitat i la ficció, entre els fets i els desitjos; un relat amb aparença íntima però que esdevé d'un exhibicionisme impossible de verificar, amb el·lipsis voluntàries i silencis llargs combinats amb minuciosos retrats que pretenen oferir versemblança. Zilahy és un mestre, un prestidigitador de la paraula –defineix el diari de Kristina com “un reguitzell d'audaces mentides”–, dels estils, un venedor ambulat de pocions que ens vol endinsar en un diari *comme il faut* i un petit tractat d'història europea. En realitat, però, fa que ens enfrontem a les pors, als desitjos, als anhels d'una generació que neix en un continent i que, en un capgirell cap a l'abisme que engoleix tres emperadors i quatre reis, ha de canviar balls de saló atrotinats amb làmpades de cristalls per l'exili i una revolució social plena d'avenços, però també de propaganda i adoctrinament a partir d'una Primera Guerra Mundial que, com aquella baioneta, arrenca les vísceres d'Europa. *